

Cooperació catalana

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

El Garbell cooperativa, IA al servei de les persones

Pàg. 10

ENTREVISTA:

**Anna Puig: cooperativisme
per transformar el model
de consum.**

Pàg. 13

ECONOMIA PER LA VIDA:

**Herri kooperatiba, cooperatives
populars a Euskal Herria.**

Pàg. 16

COOPERATIVISME AL MÓN:

**Els Estats Units contra Trump:
alternatives populars.**

Pàg. 20

El benestar de les persones,
el motor de l'Economia.

Us ajudem a integrar la prevenció de riscos
laborals des de la proximitat i la implicació.

Cuidem

Acolлим

Acompanyem

#SalutLaboral

sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable
tot impulsant el mercat social

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

Col·lectiu Ronda

Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Agnès Giner,
Carla Liébana, Antònia Montaner,
Ricard Pedreira, Xavier Pié,
Jordi Rojas, Àlex Romaguera, Lorena
Torró, Jordi Via i Armand Vilaplana..

*Els autors són responsables dels
articles signats. Ni la direcció de la
revista ni els editors comparteixen per
força les opinions que puguin reflectir
els textos aquí inscrits*

Foto portada: El Garbell

Disseny, maquetació i impressió:
L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

**Aquesta revista ha estat impresa
en paper ecològic.**

appec
editors de revistes i digitals

Generalitat
de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Lali Daví

05

EDITORIAL

Treure habitatges
de l'especulació

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

Una trobada per impulsar l'ecosistema
energètic cooperatiu
*Confederació de Cooperatives
de Catalunya*

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

El Garbell: formació i consultoria en
IA des de l'economia social i solidària
Anna Pujol

13

L'ENTREVISTA

Anna Puig.
Àlex Romaguera

16

ECONOMIA PER LA VIDA

Herri Kooperatiba, cooperatives
populars a Euskal Herria
Equip tècnic d'Olatukoop

20

COOPERATIVISME AL MÓN

Els Estats Units contra Trump:
alternatives populars des del
cooperativisme, la terra col·lectiva i
l'ecosocialisme
Ivan Miró, Elba Mansilla

24

MEMÒRIA COOPERATIVA

Fer història cooperativa femenina
Mar Masip

26

RESSENYA

*Cent anys de cooperativisme
a Sant Pere de Torelló*
Daniel Raya

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Lali Daví Borrell

(Barcelona 1985), arquitecta, sòcia treballadora de Lacol.
Coordinadora de l'àrea d'acompanyaments de La Dinamo.

Què et sembla atractiu del cooperativisme? Em sembla interessant del cooperativisme l'acció col·lectiva per transformar esferes de la nostra vida, des d'una actitud crítica però propositiva, de cara a generar nous marcs i paradigmes. Coordinar-nos de manera col·lectiva per imaginar, pensar i construir altres mons possibles, posant el focus en com fem les coses i per a què les fem.

Què no et convenç del cooperativisme? M'agradaria que fos una estratègia més estesa i amb més capacitat d'incidència i transformació. Més coneguda i compartida per sectors més amplis de la població, i que els valors que representa fossin més presents a la societat. El fet de tenir més robustesa permetria també una major potencialitat de transformació de manera autònoma i autogestionada.

Quin et sembla que és el paper de habitatge cooperatiu en cessió d'ús davant la crisi de l'habitatge actual? Consideres que és la solució o una de les solucions? L'habitatge cooperatiu aporta referents tangibles que visibilitzen la possibilitat d'una manera diferent de viure, tot apuntant contra la propietat privada i la mercantilització, que són els elements estructuradors de la vulneració del dret a l'habitatge. L'habitatge cooperatiu esdevé una construcció col·lectiva d'una manera diferent i més transformadora de pensar, dissenyar, construir, habitar i conviure. Planteja un marc en què adoptem un rol principal en la resolució d'una necessitat essencial, des d'una perspectiva autogestionada, més assequible i inclusiva. Aposta per una convivència en comunitat, que permet desplegar el suport mutu i contribuir a barris i pobles més arrelats.

Treure habitatges de l'especulació

L'accés a l'habitatge és la principal preocupació de la població a Catalunya, tal com mostren la majoria d'enquestes. I no és pas una preocupació nova. Les classes populars sempre l'han passada magra per trobar un habitatge digne i assequible. Prova d'això són el sorgiment del cooperativisme d'habitatge el 1919 –la primera cooperativa d'aquesta classe a casa nostra, sembla, s'anomenava significativament la Cooperativa de l'Habitació Barata–, la vaga de lloguers de 1931 a Barcelona o l'efímer Decret de Municipalització de la Propietat Urbana, aprovat el 1937, inaplicat per les circumstàncies de la guerra.

Més endavant, durant la dictadura franquista, la manca d'habitatge popular va seguir sent un greu problema. Molta gent treballadora, sobretot l'acabada d'arribar d'altres pobles de l'Estat espanyol, vivia rellogada en habitacions o, fins i tot, sota els ponts, de vegades tot i tenir feina estable. Per això, ja ben entrada la dècada dels cinquanta, es van crear noves cooperatives d'habitatge, algunes de tan emblemàtiques com la Cooperativa del Sagrat Cor, el 1957, al Poblenou, a recer de la parròquia del barri, o la Cooperativa Obrera de Viviendas, el 1962, al Prat de Llobregat, aquesta encara ben activa.

Fa poc més de vint anys, el 2004, Sostre Cívic va començar a divulgar a casa nostra el model de la cooperativa d'habitatge de cessió d'ús i en fa tan sols divuit, el 2007, que es va aplicar per primera vegada a Cal Cases (Santa Maria d'Olò). D'aleshores ençà, els projectes d'aquesta mena han proliferat fins al punt que a Catalunya ja hi ha 1.200 pisos que segueixen aquest model de propietat col·lectiva i cessió d'ús, alguns es troben ja en situació de convivència, d'altres encara en promoció.

Darrerament, l'habitatge cooperatiu està donant un nou pas endavant implicant-se en la lluita contra els desnonaments. Per un cantó, Sostre Cívic i el Sindicat de Llogateres han fet una primera prova pilot del que vol ser una nova estratègia per evitar-los: Sostre Cívic va comprar un pis a un fons d'inversió per impedir el desnonament d'un veí de Ciutat Meridiana que fa sis anys que resistia els intents de treure'l de casa. A partir d'ara, la cooperativa gestionarà el pis i el veí s'hi podrà quedar a canvi d'un lloguer a un preu per sota del mercat. Per l'altre, La Dinamo acompanya la cooperativa Cal Bloc per adquirir un edifici ocupat a Manresa de set habitatges, per tal que les actuals ocupants de l'edifici puguin cooperativitzar-lo i aturar així l'intent d'expulsar el veïnat per part d'un altre fons d'inversió. També La Dinamo, amb Coop57, La Fundició, Lacol, La Florida s'Aveïna, l'Associació de Veïns i Veïnes de La Florida i Keras Buti, impulsen el projecte de Les Junes, la cooperativa d'habitatge dispers de gestió comunitària al barri de La Florida de l'Hospitalet de Llobregat.

Malauradament, aquestes iniciatives no es poden generalitzar perquè l'economia social i solidària té unes capacitats econòmiques limitades. Potser, fins i tot, encara que la mateixa Generalitat s'hi impliqués a fons, no s'arribaria tampoc a abastar la dimensió del problema. D'altra banda, no es tracta d'enriquir per sistema encara més els fons voltors i els bancs quan l'habitatge és un dret i un bé d'ús i no allò en què aquests l'han convertit: un bé per invertir i especular. Calen, doncs, mesures estructurals, com la que es va intentar el 1937 o altres de semblants. Però, mentre no les aconseguim, ben vingudes siguin totes aquestes iniciatives cooperatives que rescaten habitatges i persones de les urpes de la precarietat i l'especulació.

Fundació Roca Galès

Foto: La Morada.

RUDERAL, EL NOU EDIFICI COOPERATIU DE VALLCARCA, ENTRA EN LES ÚLTIMES FASES DE CONSTRUCCIÓ

La cooperativa Ruderal és un projecte d'habitatge cooperatiu al barri de Vallcarca (Barcelona) que neix per fer front a l'especulació immobiliària i als efectes dels plans urbanístics que han afectat la zona des de fa dècades. El projecte vol donar resposta al dret a l'habitatge i contribuir a evitar l'expulsió veïnal, integrant-se en el nou pla urbanístic del nucli antic, que combina zones verdes, equipaments i nous blocs d'habitatge, un pla que va ser aprovat l'any 2018.

Ruderal s'emmarca en el model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús, que és una alternativa a la compra o al lloguer basada en la propietat col·lectiva i la no especulació. En aquest model, les persones sòcies són usuàries indefinides dels pisos i la gestió de l'edifici és col·lectiva. A més, el projecte es construeix sobre sòl públic cedit per l'Ajuntament de Barcelona.

L'edifici, que actualment es troba en les seves últimes fases de construcció, és el resultat del treball conjunt entre les cooperatives Celobert i Voltes, encarregades del projecte arquitectònic, i Perviure, responsable de la gestió de la promoció i l'acompanyament del grup impulsor.

Ruderal és un edifici permeable que connecta una zona urbana amb un futur espai d'hortos públics. El cor del projecte és un gran pati comunitari, una mena d'àgora a l'aire lliure que fomenta la vida col·lectiva. Les passeres obertes que donen accés als habitatges optimitzen l'espai disponible i afavoreixen la relació entre el veïnat.

A més, l'edifici incorpora espais compartits que promouen la convivència: una bugaderia, espais d'estada a cada planta, un pati d'accés amb aparcament de bicicletes i una coberta comunitària equipada amb plaques solars fotovoltaïques per a l'autogeneració d'energia.

Apostant per l'arquitectura sostenible i eficient, Ruderal té un acurat disseny bioclimàtic que inclou bon aïllament tèrmic i control solar per reduir la demanda energètica. També incorpora sistemes centralitzats d'energies renovables, com ara la fotovoltaica i l'aerotèrmia, per aconseguir una baixa petjada ecològica i un alt nivell de confort.

+ info: ruderal.cat

EN MARXA EL I CONGRÉS DE L'ECONOMIA SOLIDÀRIA DE CATALUNYA (CESC)

A finals de novembre s'ha engegat el treball precongressual del I Congrés de l'Economia Solidària de Catalunya (CESC), un procés obert i col·lectiu en què les persones i organitzacions inscrites estan definint els continguts que marcaran el futur de l'economia solidària al país.

Organitzat per la Xarxa d'Economia Solidària (XES), el congrés s'articula en quatre **eixos temàtics** que volen respondre, respectivament, a les preguntes següents: com situem l'economia solidària davant el context econòmic? Com aconseguim que esdevingui una pràctica majoritària? Quin paper ha de tenir l'economia solidària en la defensa de drets? Quin tipus d'organització necessita

l'economia solidària? Els eixos temàtics s'estructuren al voltant de tres àmbits de treball cadascun.

Al llarg dels propers mesos, els grups de treball aprofundiran en aquests àmbits i avançaran en la redacció de les ponències que es votaran en la sessió plenària de l'abril de 2026.

Les inscripcions romandran obertes fins al febrer vinent, per tant, encara hi ha temps per participar activament en l'elaboració dels continguts i sumar-se a un procés que vol definir amb ambició el futur de l'economia solidària a Catalunya.

Més informació a xes.cat/congres

LLANÇAMENT DE LA PLATAFORMA I MAPA DEL PATRIMONI CULTURAL COOPERATIU MUNDIAL

El passat 12 de novembre, l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) va llançar oficialment la plataforma del **patrimoni cultural cooperatiu** i el primer mapa mundial de llocs que il·lustren com la cooperació ha modelat la cultura, l'educació i els mitjans de vida al llarg de generacions. Presentada en una cerimònia a Brasília, la plataforma marca un pas petit però històric per salvaguardar i celebrar el llegat cultural viu del moviment cooperatiu.

“Les cooperatives no són només empreses; són portadores de cultura, història i identitat”, va dir Ariel Guarco, president de l'ACI. “Amb aquest mapa global, celebrem la cooperació com el patrimoni compartit de la

humanitat, connectant persones i comunitats a través de la solidaritat i l'autoajuda”.

L'edició inaugural de 2025 destaca 31 llocs patrimonials de 25 països de totes les regions, des del bressol de la cooperació moderna a Rochdale (Regne Unit) fins al *Monumento do Cooperativismo* a Nova Petrópolis (Brasil).

El llançament marca l'inici d'un procés de nominació global. Cooperatives, federacions i comunitats d'arreu del món poden proposar llocs, institucions i tradicions vives que reflecteixin la identitat cooperativa. Aquest procés es guiarà per criteris internacionals definits en la nova Carta sobre el Reconeixement dels

Llocs del Patrimoni Cultural Cooperatiu, assegurant l'autenticitat, la participació comunitària i una missió cooperativa continuada. L'ACI convida tots els ciutadans a nominar nous llocs que, si són reconeguts, rebran l'Etiqueta ACI-CCH i seran inclosos al mapa global.

Aprofitant aquest impuls, l'ACI va anunciar la propera publicació de la llista del patrimoni cooperatiu intangible (prevista per al 2026), un registre de tradicions orals, pràctiques i rituals que encarnen la cultura cooperativa. Aquesta pròxima fase complementarà el mapa de patrimoni físic i destacarà les tradicions vives que transmeten els valors cooperatius cap al futur.

+info: ica.coop

L'ESPIGALL CONSTRUIRÀ EL PRIMER HABITATGE COOPERATIU DEL GARRAF

La cooperativa d'habitatge L'Espigall ha signat el dret de superfície amb l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú per construir el primer projecte d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús del Garraf. Durant 75 anys disposarà d'un sòl públic al barri del Llimonet per aixecar un edifici de 36 habitatges amb diversos espais comunitaris com sala polivalent, cotxer, cuina compartida, habitacions de convidades, bugaderia i hort.

El projecte, intergeneracional i encara obert a noves unitats fins a completar el total, aposta per un model col·lectiu, horitzontal i no especulatiu que vol impulsar una nova manera d'habitar al municipi. La cessió del sòl permet iniciar la redacció del projecte executiu i la construcció, amb criteris d'ecofeminisme, comunitat i retorn social, i amb la voluntat de generar impacte positiu al barri i a la ciutat.

Els habitatges, tots amb qualificació d'HPO, seran a preu de cost i garantiran quotes estables. Hi haurà reserves per a col·lectius específics: 10% per a menors de 35 anys i 15% per a persones majors de 65. L'Espigall compta amb l'acompanyament de La Dinamo Fundació i altres equips especialitzats.

L'Espigall és una cooperativa intergeneracional vinculada a la vida cultural i associativa de Vilanova i la Geltrú, nascuda l'hivern de 2023 amb el suport de La Dinamo, Coopsetània i l'Ateneu Cooperatiu del Penedès.

30 ANIVERSARI DE COOP57

Coop57, la cooperativa de serveis financers creada a Barcelona el 1995, va celebrar els seus trenta anys impulsant les finances ètiques i posant l'estalvi de persones i entitats al servei de projectes de l'economia social i solidària, en un acte celebrat el passat 8 de novembre a l'Ateneu Popular de 9 Barris. La celebració va incloure un homenatge i un repàs de la trajectòria de l'entitat, conduïts per la periodista Laura Aznar, així com un debat i la retransmissió en directe del pòdcast **Coop57: 30 anys d'història col·lectiva**, fet en col·laboració amb El Salto Diario.

Al llarg dels seus trenta anys d'història, Coop57 ha seguit fidel al seu model sense ànim de lucre i a una gestió democràtica i transparent, orientant el finançament cap a iniciatives que generen un impacte positiu. Actualment Coop57 té més de 5.600 persones sòcies col·laboradores i més de 1.200 entitats sòcies de serveis, i s'ha consolidat com una referència estatal en finances ètiques.

Coop57 gestiona més de 5,5 milions d'euros en crèdits provinents de l'estalvi col·lectiu, i les persones sòcies tenen capacitat de decisió sobre la destinació dels seus diners. Coop57 ha estat clau per impulsar projectes molt diversos, des de cooperatives socials fins a iniciatives culturals, agroecològiques, de transició energètica, d'habitatge cooperatiu, feministes o promogudes per persones migrades, tots ells orientats a "posar la vida al centre".

Al llarg d'aquestes tres dècades, Coop57 no només ha incrementat el nombre de sòcies i el volum de crèdit concedit, sinó que també s'ha expandit territorialment: actualment compta amb seccions a Catalunya, Aragó, Madrid, Andalusia, Galícia, País Basc i Astúries, així com amb grups promotores al País Valencià, Mallorca i Extremadura.

Un altre pas important ha estat la consolidació de la Fundació Coop57, que amplia la capacitat de donar suport financer a cooperatives que no encaixen en els criteris habituals, i estén així la cobertura a un ventall més ampli de projectes socials.

+info: coop57.coop

La Confederación Española de Cooperativas de Trabajo Asociado (COCETA), amb la col·laboració de la Secretaría de Estado de Economía Social, va celebrar el passat 12 de novembre la 1ª edició dels *Premios Nacionales del Cooperativismo de Trabajo* a Madrid. Aquests premis són un reconeixement públic a cooperatives i persones que impulsen la transformació econòmica i social a l'Estat espanyol, una demostració que "una altra forma de fer empresa és possible".

El president de COCETA, Luis Miguel Jurado, va remarcar que els premis celebren i visibilitzen el valor transformador del cooperativisme de treball, que es basa a emprendre amb propòsit.

L'esdeveniment també va servir per commemorar l'Any Internacional de les Cooperatives, celebrat al llarg d'aquest any 2025 sota el lema "Les cooperatives construeixen un món millor". A l'acte de lliurament dels premis hi va assistir Jaime Iglesias, comissionat especial per a l'Economia Social.

LA PRESIDENTA D'ABACUS REP EL PREMI "DONA COOPERATIVISTA" DE COCETA

Les guardonades principals van ser:

→ Dona Cooperativista: Maravillas Rojo (presidenta d'Abacus des de 2017), per la seva àmplia trajectòria dedicada al progrés del cooperativisme i al servei públic.

→ Joves Cooperativistes: "Guapa, Lista y Cooperativista", per la seva tasca comunicativa sobre el potencial del cooperativisme i l'ocupació digna.

→ Cooperativa Innovadora: *Givit Delivery Coop* (Andalusia), per dignificar la figura dels "riders".

→ Cooperativa Impulsora dels ODS: Grupo Sorolla Educación (València), per la seva trajectòria de quaranta anys, excel·lència educativa i sostenibilitat.

→ Persona destacada: Juan Antonio Pedreño (president de CEPES, SEE i Ucomur), reconegut per la seva incansable feina impulsant i defensant aquest model a escala estatal i europea.

+ info: coceta.coop

UNA TROBADA PER IMPULSAR L'ECOSISTEMA ENERGÈTIC COOPERATIU

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

El passat 7 de novembre es van reunir per primera vegada **més de vuitanta persones referents de les comunitats energètiques cooperatives**, administracions públiques i entitats del cooperativisme català en un espai de treball compartit per teixir aliances, identificar reptes i avançar cap a una articulació estable del sector.

L'objectiu de la trobada va ser **articular i posicionar l'ecosistema cooperatiu energètic català**, compartint coneixement i impulsant noves línies de treball conjuntes entre cooperatives, administracions, ateneus cooperatius, professionals i altres agents del sector energètic.

La jornada també buscava visibilitzar l'abast creixent del moviment de les comunitats energètiques –ja són una setantena les constituïdes i registrades al Registre de Cooperatives– i donar a conèixer el seu paper com a **eina per democratitzar l'energia i promoure un model més just, participatiu i arrelat al territori**.

En què va consistir?

La jornada va dividir-se en dos blocs de treball, amb l'estructura de taula rodona i dinàmica posterior.

En el primer bloc, **“Protagonistes i reptes de les comunitats energètiques a Catalunya”**, es van enumerar els principals reptes normatius i administratius que afronten les comunitats energètiques (CE) a Catalunya. Alguns dels reptes que es van citar van ser la necessitat de millorar la legislació per fer front a l'oligarquia que controla el mercat, la manca d'incentius eco-

nòmics i de base social, així com superar la generació compartida i l'autoconsum, per abordar la temàtica de la rehabilitació.

També es va reflexionar sobre les oportunitats que ofereixen les comunitats energètiques per als municipis rurals i les petites localitats. En aquest sentit, es va apuntar la **necessitat de treball transversal** entre comunitats energètiques per amortitzar missatges clau, models de negoci i solucions energètiques. Es va ressaltar la necessitat de la coordinació territorial a través de les cooperatives energètiques i entitats locals.

Per seguir creixent i **fomentar una major participació ciutadana i cooperativa** en el desenvolupament de projectes d'energia compartida, es va esmentar que calia parlar atenció a joves i dones, reconèixer el voluntariat, aplicar tecnologies de monitorització i vot, que la participació no estigués associada a la quota i que la informació fos transparent i la comunicació, eficient.

Al segon bloc, **“Com hem d'intercooperar els diferents agents per assegurar el futur de les comunitats energètiques?”**, Òscar Sánchez, de l'Institut Català d'Energia, i David Bonvehí, de la Direcció General d'Economia Social i Solidària i el Cooperativisme, van parlar sobre quines mesures podria impulsar la Generalitat de Catalunya per accelerar la creació i consolidació d'aquestes comunitats. Es va subratllar l'impuls que podria representar el nou decret llei de comunitats energètiques, en el qual són reconegudes com a entitats d'interès públic, i també el valor de mecanismes com Financoop.

A la pregunta de “Com poden les administracions públiques i les cooperatives coordinar-se per impulsar projectes energètics compartits de manera eficient i justa?”, Gil Salvans, de l'Agència Local de l'Energia d'Osona, va afirmar que la transició energètica, si no està subvencionada, avui en dia no surt a compte. I va apuntar algunes dificultats en aquest terreny:

- 1) Les subvencions no ofereixen cobertura a costos extrems.
- 2) La Generalitat difícilment possibilita projectes en teulades als actors locals.
- 3) Cal més valentia administrativa en les respostes a al·legacions de projectes d'autoconsum compartit.
- 4) En la planificació territorial, cal revisar la normativa de cinc quilòmetres de distància entre instal·lacions sobre el terreny.

Mireia Franch, de la Xarxa d'Ateneus Cooperatius de Catalunya, va apuntar la **necessitat d'elaborar un pla de democratització del mercat de l'energia**, de conceptualitzar la col·laboració públicoprivada com una forma de concertació i de revisar la burocràcia generada pels procediments i bases de dades de subvencions i declaracions responsables.

Tot plegat, en general es va transmetre la necessitat que la ciutadania assumeixi que **les CE són una palanca de transició real, sostenible i democràtica**, i que cal treballar colze a colze entre entitats per assolir els volums de comunitats existents a Europa (9.000).

El Garbell, formació i consultoria en IA des de l'economia social i solidària

Anna Pujol Navarro

Dies d'Agost Sccl
@diesdagost

El Garbell treballa a La Creueta, un espai de cotreball igualadí.

La cooperativa El Garbell, dedicada a la formació i consultoria en intel·ligència artificial, comença les seves formacions desmitificant la IA generativa: “l'objectiu d'aquests models de llenguatge és únicament imitar el nostre comportament lingüístic i per fer això no els cal dir la veritat ni oferir informació factual”, explica Gerard Farrès, soci fundador de l'empresa juntament amb Noa Ramon. És llavors quan fan de garbell, i en separen les parts fines de les gruixudes per netejar les impureses. “No es pot canviar aquesta naturalesa dels models de llenguatge, és una cosa amb la qual s'ha de treballar i això exigeix curar bé les dades”, continua Farrès.

El propòsit de la cooperativa, nascuda l'octubre del 2023 a Igualada, és posar la IA al servei de les persones, fent-la accessible i beneficiosa per a tothom. Acompanyen i formen col·lectius i empreses perquè aprenguin a saber-la utilitzar, ja que és una eina “molt transversal que obre un gran ventall de possibilitats, però que cal aprendre a fer servir, i conèixer

tots els riscos i consideracions”, expliquen. A més de la innovació, un dels seus valors és l'ètica, a l'hora d'assegurar que la IA es desenvolupa i s'utilitza de manera responsable. També compten amb l'accessibilitat com a pilar, per tal de facilitar l'accés a la tecnologia a tots els sectors de la societat, especialment als col·lectius més vulnerables.

De fet, El Garbell va néixer quan Gerard Farrès treballava al Consell Comarcal de l'Anoia amb joves migrants sols. Va haver d'estar uns mesos sense treballar, just en el moment en què va aparèixer la primera versió de ChatGPT. “Durant tres o quatre mesos vaig estar enganxat allà tot el dia. La primera pregunta que li vaig fer va ser què em sabia dir dels joves migrants sols a Catalunya i em va donar una resposta tan completa que em va deixar al·lucinat. A partir d'aquesta primera pregunta la meua obsessió va ser com podia aconseguir que els joves migrants sols es poguessin aprofitar d'aquesta tecnologia”, conclou Farrès. Una de les

EL GARBELL

aplicacions que han desenvolupat ha estat, precisament, un portal per a joves migrants sols on hi hagi informació i recursos, a més d'un assistent conversacional que té en el si del seu coneixement detalls de la normativa d'estrangeria, informació sobre processos de regularització documental i recursos d'idioma, habitatge, salut mental i entitats amigues.

“El que aconseguim és que les respostes que dona aquest assistent estiguin controlades, perquè no són respostes que puguin ser versemblants en comptes de verídiques”, afegeix Gerard Farrès. Des d'El Garbell també han creat un repositori de materials formatius adreçat a joves amb risc d'exclusió social. L'empresa va néixer en aquest context, i la demanda de formacions per part de personal de l'administració pública, seguida de col·lectius i empreses, ha anat creixent. Els seus cursos i tallers estan dissenyats per a l'aplicabilitat de la IA generativa en l'entorn empresarial, social i personal. “El

nostre objectiu és l'ús eficaç i responsable de la intel·ligència artificial, amb la capacitat de persones i col·lectius perquè puguin empoderar-se digitalment”, destaquen Noa Ramon i Gerard Farrès al seu web.

Noa Ramon explica que l'any passat feien sobretot formació i enguany els serveis s'han equilibrat entre formacions i acompanyaments a empreses i entitats, dins l'àmbit de consultoria o desenvolupaments. Pel que fa a exemples de desenvolupaments, han fet un xatbot d'atenció a la clientela per a una empresa de gestió cultural de Barcelona que organitza un festival de cinema a la fresca. “Són poques persones i venen moltes entrades. Tenen unes FAQ súper ben escrites que ningú es llegeix i llavors les bombardegen amb correus”, expliquen. El xatbot és per solucionar aquest problema, i ja fa dos anys que funciona. També han fet una eina que fa transcripcions d'àudio amb un assistent per parlar-hi. “Això ens ho van demanar per a una empresa on

fan reunions força llargues i els servia per poder treballar el contingut d'aquestes reunions”, afegeixen. Pel que fa a les empreses, és important que, abans de treballar amb la IA, hi hagi hagut un treball previ de digitalització. Primer de tot, “saber on són les dades, en quina forma les tenen, com les podem utilitzar”.

Eines per a la millora organitzativa

A més, han fet desenvolupaments propis, com un repositori d'eines d'intel·ligència artificial que han creat amb les cooperatives El Risell i LeanCat. D'aquí ha sorgit l'aplicació anomenada Organitzapp, amb el suport de l'ajut Empenta de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. L'eina va enfocada a la millora organitzativa d'empreses pel que fa als processos interns, amb l'objectiu de potenciar el seu impacte, abordant els reptes des d'una perspectiva social i sostenible. Compten amb *L'Eina dels 5 perquè*, que permet identificar i resoldre problemes en el flux de treball d'una manera ràpida i eficient i *L'Eina de criteris inclusius*, que ajuda a incrementar l'impacte social dels projectes, promovent un treball transversal i inclusiu.

La cooperativa acompanya i forma col·lectius i empreses perquè aprenguin a utilitzar la IA.

“
Juntament amb El Risell i LeanCat estan treballant en un repositori d'eines d'intel·ligència artificial.

“Un altre producte que ense-nyem molt i que triomfa al món de les cooperatives és un assistent per buscar licitacions dins del portal del contractant de la Generalitat, en què li pots demanar amb llenguatge natural que t’ensenyi quines licitacions busques, en quina fase vols que estiguin i sobre què vols que versin, amb quins imports o dates”, segons Farrès.

FemFrame, una iniciativa per repensar la manera com entenem i desenvolupem la tecnologia, també ha estat ideada per El Garbell, amb l’objectiu de fer visible el paper que pot tenir la tecnologia per integrar la diversitat i respondre millor a les necessitats de totes les persones. El projecte ha estat finançat pel programa RETECH, dins el Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència, en la línia d’ajuts a empreses tecnològiques liderades per dones.

I a vosaltres com us ajuda la intel·ligència artificial a la vostra pròpia empresa i feina? “No estariem vius, si no”, responen. La utilitzen a l’hora de demanar subvencions, redactar projectes, fer informes i memòries. Tota la part de gestió documental la vehiculen a través d’intel·ligència artificial. “També tenim alguns processos automatitzats pel que fa a la gestió de projectes, ja que ens ajuda molt a programar”, afegeixen.

Treball en xarxa, ètica i responsabilitat

La col·laboració i el treball en xarxa amb altres entitats i professionals és un altre dels valors d’El Garbell. “Diem que devem ser la primera cooperativa tecnològica dedicada a la formació i consultoria en intel·ligència artificial. No en coneixem cap altra dins del món de l’economia social i solidària. I si en surten més, estarem encantades. Nosaltres, de fet, intercooperem i comptem amb altres empreses, sobretot aquí a Igualada, on hi ha un nucli importantíssim d’intel·ligència artificial. Quan hem de desenvolupar depèn de quin tipus de projecte, normalment treballem amb altres empreses. Sobretot, quan nosaltres no hi arribem per expertesa o per volum”, conclouen.

Les seves formacions tenen un espai important per tractar la qüestió ètica. A més, ara mateix comencen a anar a instituts per parlar sobre els impactes dels continguts generats amb IA relacionant ètica i responsabilitat, “perquè moltes vegades, quan tot passa darrere una pantalla, la responsabilitat sembla que es difumini”. Una de les feines que fan és sensibilitzar sobre els impactes d’aquestes eines ja no només en l’àmbit laboral, també en l’àmbit social. Tracten des dels *deep fakes* fins als biaixos inherents als models de llenguatge de la IA generativa.

“Expliquem què són els biaixos, expliquem també que no hi pot haver

El barri del Rec d'Igualada és on se situa la cooperativa tecnològica.

models de llenguatge que no estiguin esbiaixats, perquè les persones estem esbiaixades, és una resposta evolutiva necessària per a la nostra supervivència. Si creem models de llenguatge, és a dir, eines que creen narratives, aquestes narratives estaran esbiaixades. És important fer aquest esforç de sensibilitzar i explicar que, si nosaltres no filtrem entre continguts esbiaixats i no esbiaixats, no ho farà ningú, perquè aquests models en són incapaços per disseny”, segons Gerard Farrès.

IA generativa i predictiva

“Hi ha molts tipus d’intel·ligència artificial, però podem pensar en dos grans tipus: la predictiva i la generativa. La predictiva és aquella que utilitza grans quantitats de dades per identificar-hi patrons i a partir de la identificació d’aquests patrons predir comportaments”, segons Farrès, que en detalla exemples com els de l’algoritme de recomanació de Netflix o Amazon, l’algoritme que hi ha darrere de Google Maps, que et permet predir en quant temps arribaràs d’un punt A a un punt B, o eines que llegeixen radiografies per identificar patrons mèdics.

En canvi, la IA generativa tracta de models de llenguatge que utilitzen grans quantitats de dades que són capaces de generar contingut nou. “La IA predictiva fa més de trenta anys que existeix i no se’n parla, perquè està reservada per a grans empreses i investigadors que són capaços de generar aquests models. La IA generativa l’han dissenyada els mateixos, però està feta per a nosaltres, per a persones que amb llenguatge natural puguem demanar coses”.

Segons El Garbell, la IA generativa és una màquina que ordena paraules. “Ens fa molta por perquè se li diu intel·ligència artificial, però és una màquina que ordena paraules. Cal vetllar perquè no es torni més poderosa que nosaltres, però la podem utilitzar com una eina. Això sí, tothom la vol fer servir gratis, quan en realitat gratis no ho és. La diferència entre pagar i no pagar és que qui paga sap el que paga i qui no paga no ho sap, però paga igual”, conclouen.

Actualment, a Catalunya, prop de tres milions de persones consumeixen o són usuàries de cooperatives de consum. Un volum gens irrellevant però que, en termes de facturació econòmica, està lluny del cabal que absorbeixen les companyies que dominen el mercat tradicional, les quals participen d'un model insostenible, basat en l'extractivisme i aliè a les necessitats socials. Transformar aquest model per un que garanteixi un consum saludable, respectuós amb el medi i participat per la comunitat és l'objectiu de la Federació de Cooperatives de Consumidores i Usuàries de Catalunya (Coopsconsum). Anna Puig, directora d'aquesta plataforma on s'agrupen 67 cooperatives de 22 activitats diferents, repassa l'evolució d'un ecosistema que, fruit de la pressió social, s'està consolidant en el camp de l'energia o l'habitatge. Dos sectors que, gràcies a la seva capil·laritat, aplanen el camí perquè el cooperativisme de consum esdevingui un dels motors per a l'adveniment d'una economia de proximitat al servei de l'equitat, la justícia i el benestar col·lectiu.

Anna Puig

Àlex Romaguera
Periodista
@AlexRomaguera

«Compartir
usos obre la
porta al consum
responsable»

66

«En l'agroecologia, les pràctiques responsables s'han estès una vegada hem vist la importància de cuidar-nos o del fet que necessitem aliments saludables.»

Quina evolució ha tingut els darrers anys el consum conscient a casa nostra?

Ha crescut de forma exponencial, en bona part motivat per la necessitat d'amplis sectors de fer front a les múltiples crisis que ens han afectat, així com la capacitat del cooperativisme de promoure una major consciència dels impactes que, tant en la salut com en el medi ambient, té el consum desbocat. Ara bé, aquesta tendència tampoc no és homogènia, es produeix a diferents ritmes segons quin sigui l'àmbit d'activitat.

En quins sectors es percep més?

Destacaria l'energia, que amb l'aposta per les comunitats energètiques, ha esperonat l'administració a adoptar polítiques que han donat peu a cooperatives de segon grau, entre les quals hi ha Som Comunitats, Batec o Osona Energia. Aquestes experiències s'han de consolidar perquè siguin sostenibles i incrementin aquella massa crítica necessària per crear nous projectes. I després citaria l'agroecologia, on a diferència de les telecomunicacions, el transport o les assegurances, s'ha estès una vegada hem vist la importància de cuidar-nos o del fet que necessitem aliments que no continguin additius o estiguin elaborats en condicions justes. No és estrany que la majoria de les cooperatives federades siguin d'aquest àmbit, si bé el creixement no s'ha traduït en un increment d'experiències o grups de consum. Sobretot s'ha

notat en la circumstància que les grans empreses han incorporat aquests productes als seus establiments.

En el terreny de les noves tecnologies, sembla que l'obsolescència programada ens obliga a renovar part dels articles. Com es pot revertir aquesta dinàmica?

Hi ha projectes com Som Connexió que, davant d'aquesta situació, proposen estratègies d'economia circular i projectes que donen segona vida a aparells electrònics o, si més no, que ens conviden a utilitzar-los amb criteris ètics. Però és un camp on encara hi ha molt per córrer.

També la comoditat d'obtenir determinats serveis influeix en la presa de decisions...

Sens dubte. Ens hi trobem en el sector de la telefonia o les finances, on costa trencar amb els hàbits que hem heretat, la qual cosa ens porta a consumir allò que tenim més a l'abast.

En quins altres àmbits també és complicat incidir?

Un d'ells és la mobilitat. Tot i que puguem defensar sistemes de transport no contaminants, com la bicicleta, a la gent li costa renunciar al cotxe propi perquè, al capdavant, no es veu obligada a fer gestions ni a organitzar-se. Sap que el té a mà quan el necessita, mentre que si busca sistemes de vehicles compartits pensa que dependrà d'imprevistos i no podrà

controlar el temps que té disponible. Ens cal, doncs, ser conscients que hem de renunciar a certs privilegis adquirits i que els nostres hàbits de consum han de canviar perquè ens hi va la vida. Aquesta és la raó de ser de les cooperatives de consum, que a més d'advocar pel consum cooperatiu; també posen de manifest la necessitat d'aturar-nos, pensar en allò que ens és veritablement útil i adoptar aquells hàbits que ens permetin assolir una transició ecològica justa.

Entre les alternatives més reeixides, sobresurten cada vegada més els habitatges cooperatius. En aquest cas, la gent hi veu una sortida a l'encariment del sòl?

Clarament, són experiències que s'han consolidat en l'imaginari col·lectiu com a solucions viables. En bona part gràcies a iniciatives com La Dinamo o Sostre Cívic, que es dediquen a promoure-les en la modalitat de cessió d'ús. I això és molt positiu, perquè l'habitatge cooperatiu acaba sent una porta d'entrada a altres esferes del consum, com poden ser l'alimentació, l'ús de vehicles compartits, la creació de comunitats energètiques o la tria dels serveis que ofereixen Som Energia o Som Connexió.

D'acord amb aquesta diagnosi, quines línies d'actuació caldria prioritzar des del cooperativisme de consum?

Necessitem actuar en aquells àmbits on la incidència continua sent molt baixa, com pot ser el finançament ètic, en què el moviment econòmic és força petit en comparació amb la banca tradicional. Tant és així que molta gent desconeix Coop57, Fiare, Triodos, Caixa d'Enginyers i altres projectes que treballen des d'aquesta òptica.

Cal ser imaginatiu per fer-les visible?

Calen campanyes que, a més de combatre aquells discursos amb què el capitalisme exacerba l'individualisme i la competitivitat, convencin la població de les virtuts que suposa implicar-se en el consum responsable. No sols en termes econòmics; la gent que opta pels serveis que ofereix una cooperativa de consum acaba trobant un espai relacional on l'experiència de compra és agradable, propera i li aporta beneficis de tota mena. Això explica la quantitat de comunitats energètiques,

Puig insta a prendre consciència dels impactes que té l'actual model de consum.

cooperatives de consum agroecològic o el fet que moltes persones escullin les cooperatives de consum per proveir-se.

A escala rural és més fàcil articular aquests canvis, no trobes?

És cert que els municipis petits et connecten més amb la terra i veus ràpidament els efectes de les teves decisions. Però tampoc cal idealitzar-ho, ja que la deslocalització pot complicar determinats processos. No així a l'àmbit urbà, on malgrat l'aparent manca de cohesió social, els moviments troben més canals per coordinar-se i impulsar pols dels quals surtin projectes de cohabitatge, horts comunitaris, llibreries i altres esferes de

consum que interactuen amb l'entorn.

Les polítiques públiques estan en línia amb aquesta perspectiva?

Cada vegada més. Ho demostra per exemple, l'existència dels ateneus cooperatius comunalitats i els ajuts mitjançant programes com Singulars o Transversals, els quals han permès finançar projectes que potser no haurien estat possibles i que, amb el que aporten, serveixen de palanca per a tot el moviment cooperatiu. No oblidem que, al cap i a la fi, la inversió pública és fonamental a efectes de reforçar el moviment i permetre que aquest pressioni perquè hi hagi lleis i protocols favorables al consum responsable. I això

no està renyit a entendre que, per ser autosuficients i viables, no podem dependre només de fons públics, sinó que hem de buscar recursos propis.

L'Estratègia ESSBCN2030 neix amb aquest propòsit?

És una aposta interessant en la mesura que aglutina experiències i mancomuna bones pràctiques. Estem en una societat tan plural i diversa que, si pretenem arribar al conjunt de la població, hem de crear xarxes i establir plans d'actuació sòlids. I sens dubte l'Estratègia ESSBCN2030 pot ajudar-hi, perquè a través d'ella, per exemple, en l'àmbit de la comunicació podem teixir una estratègia conjunta que combini un discurs senzill adreçat a la majoria de la població amb un altre que animi els sectors conscienciats a promoure el model cooperatiu. Si ho aconseguim, les potencialitats són infinites.

Heu trobat models en altres països que poden ser referents pel cooperativisme de consum?

Justament hi estem treballant. Fa poc hem estat a Londres visitant una cooperativa de segon grau de l'àmbit energètic, i també vam reunir-nos amb una delegació de les cooperatives de consum del Japó, on estan molt desenvolupades. Sense oblidar, en l'àmbit confederal, la nostra participació en el si d'HISPACOOOP, la Confederació Espanyola de Cooperatives de Consumidores i Usuàries, on mirem quines experiències poden replicar-se al nostre territori.

Més enllà d'això, quins altres reptes creus prioritaris?

Hem d'arribar al 32% de la població que, segons un estudi de 2024, és pròxima al cooperativisme o estaria disposada a fer el pas, a banda d'abordar com participem dins del sector cooperatiu. Perquè si tu, com a sòcia, estàs alhora en quatre cooperatives de consum, difícilment estaràs activa en totes. I també, dins de l'economia social i solidària, hem de procurar ser més usuàries dels nostres propis serveis i productes. I és que, només treballant juntes, podem ser més competitives i, no menys important, aconseguir ser més diverses i inclusives.

“

«La gent que opta per una cooperativa de consum acaba trobant un espai relacional i d'acollida on l'experiència de compra li aporta beneficis de tota mena.»

HERRI KOOPERATIBA, COOPERATIVES POPULARS A EUSKAL HERRIA

Les cooperatives populars –Herri Kooperatiba– són una realitat cada vegada més estesa als territoris bascos. Una idea cooperativista amb molt bona acollida allà on l'hem explicat, amb un arrelament ràpid i profund. El plantejament sistematitzat que estem desenvolupant té una base molt pràctica contrastada en cadascun dels projectes que hem acompanyat. Tenim entre mans una eina cooperativa adaptable a les necessitats identificades per les comunitats als seus territoris.

Equip Tècnic d'Olatukoop

Olatukoop, Rizoma de les economies i territoris transformadors
Olatukoop.eus

Una nova via per al desenvolupament socioeconòmic i la transformació territorial

Les primeres passes de les cooperatives populars es van produir el 2019, quan Olatukoop, Udalbiltza¹ i Koop57 van engegar el programa *Hauspotu, herriak bizituz*² per donar resposta a les difícils condicions de vida i laborals de certs territoris d'Euskal Herria, que pateixen una precarització severa. L'objectiu del projecte era impulsar experiències socioeconòmiques basades en l'economia social transformadora (EST) a les regions amb condicions socioeconòmiques més desfavorides.

Un estudi conjunt d'Udalbiltza i Gaindegia³ ofería una fotografia detallada de la situació: a Euskal Herria el desequilibri territorial és evident. El 83% de la població viu en zones urbanes o en les seves proximitats, enfront del 13% que viu en zones rurals. A això s'afegeixen dos factors: el despoblament i l'escàs accés als serveis —la llunyania dels centres sanitaris i educatius fa disminuir la població.

El programa *Hauspotu* va tenir dues edicions i fou una valuosa experiència per a Olatukoop, ja que es van iniciar projectes que van permetre aprofundir en les claus econòmiques de la transformació territorial. Alhora, es van començar a manifestar problemes de despoblament i manca de serveis en alguns pobles de les zones rurals de Guipúscoa. A més, començarem a detectar tendències similars als barris i entorns dels centres urbans.

A Olatukoop vam arribar a la conclusió que calia un nou instrument econòmic i polític per adequar l'actual model d'associacionisme i municipalisme a un model socioeconòmic local i sobirà transformador i de foment de la sobirania econòmica territorial.

Als darrers anys s'ha produït un canvi de paradigma en els àmbits de la construcció popular i comunitària i també en el municipalisme, des d'una perspectiva de participació col·lectiva i corresponsable. És coneguda la força del moviment associatiu i la capacitat popular per a la construcció d'una estratègia socioeconòmica local sobirana i transformadora a Euskal Herria, però l'estil de vida actual ens impulsa a organitzar el temps entre el treball i la vida d'una manera diferent. I això és encara més evident en territoris fràgils.

En aquest context, a la xarxa Olatukoop vam arribar a la conclusió que calia un nou instrument econòmic i polític per adequar l'actual model d'associacionisme i municipalisme a un model socioeconòmic local i sobirà transformador i de foment de la sobirania econòmica territorial. Així va prendre forma la idea de les cooperatives populars (*Herri Kooperativa*).

Què és una cooperativa popular?

La cooperativa popular és una estructura socioeconòmica de caràcter popular per a la promoció de projectes i la prestació de serveis que un poble, barri, regió o territori necessita o que són un desig col·lectiu. Amb un predomini de la ciutadania organitzada, els agents de l'economia social, els agents populars i les institucions públiques es reuneixen amb un objectiu comú i que es concreta en una forma cooperativa basada en els principis de l'economia social transformadora.

La cooperativa popular no és una forma jurídica, pot adoptar diverses formes. No és una plataforma, però també recull la idea de la plataforma. La cooperativa popular no és un instrument per substituir els serveis públics, però pot destinar-se a la prestació de determinats serveis que l'Administració pública pot o hauria de prestar.

Quan les veïnes d'un barri, poble o comarca s'uneixen per desenvolupar projectes estratègics a favor de la comunitat és més habitual utilitzar una fórmula que respongui a un únic projecte que es considera prioritari, però per què unir a la comunitat entorn d'un únic projecte i no en una estructura per a múltiples projectes? Les cooperatives populars permeten mantenir un projecte més integral que aglutini a tota la comunitat, ciutadania, agents i institucions.

Mapa d'Euskal Herria on es reflecteixen en vermell àmplies zones que sofreixen de despoblació i declivi socioeconòmic.

En el seu origen, les cooperatives populars pretenen conjuminar diversos projectes constituïts per una comunitat de persones organitzades i de diversos agents del poble. A través d'un primer projecte estratègic es busca la incorporació a la cooperativa popular. Les persones que hi participen, en lloc d'estar associades exclusivament a aquest únic projecte, es vincularan al projecte general. D'aquesta manera, en convertir-se en sòcies de la cooperativa popular podran participar i ser usuàries dels diferents serveis que es vagin creant, no només d'un. Això permet harmonitzar forces i facilitar l'arrencada de més d'un projecte necessari per a la comunitat. D'aquesta manera, la cooperativa popular facilita crear nous projectes col·lectius, cooperatius o comunitaris. En un principi, els projectes poden estar

Exterior de Deierriko Ostata després de la remodelació d'un antic celler i la posada en marxa de la cooperativa.

La cooperativa popular (*Herri Kooperatiba*) és una estructura socioeconòmica de caràcter popular per a la promoció de projectes i la prestació de serveis que un poble, barri, regió o territori necessita o que són un desig col·lectiu.

dins de la cooperativa popular per després, una vegada enfortits, convertir-se en projectes autònoms associats.

Les seves principals fortaleses són dues: d'una banda, obren oportunitats per al desenvolupament d'estratègies de desenvolupament local basades en les diferents sobiraniaes vitals; de l'altra, ofereixen eines col·lectives i transformadores per reubicar el treball allà on es decideix.

Volem deixar clar que les cooperatives populars no són un instrument per substituir serveis públics. No obstant això, determinats serveis que haurien d'ofertir les administracions (alimentació agroecològica, energies renovables, cura col·lectiva, creació cultural, etc.) poden ser també formes d'organització i prestació a través de la pròpia comunitat organitzada.

No ens hem quedat, no obstant, en una conceptualització purament teòrica. El nostre objectiu és transformar des de la pràctica, i durant els darrers tres o quatre anys hem participat en el procés per crear diverses cooperatives de pobles: unes a Guipúscoa, d'altres a Navarra. Tot seguit, podeu llegir els detalls d'algunes de les experiències que hem tingut l'oportunitat d'acompanyar.

Per facilitar el possible objectiu de constituir una cooperativa popular, els membres de l'Institut GEZKI⁴ han fet una anàlisi sobre els punts de base jurídics per a la creació de cooperatives populars tenint en compte les lleis dels tres territoris administratius bascos, tant per analitzar les possibilitats de formes jurídiques com per estudiar les possibilitats de participació o associació de l'Administració pública.

Diverses claus

El procés està sent realment enriquidor i hem identificat algunes claus per a una nova etapa que també podríem anomenar "el temps de les cooperatives populars":

- Les cooperatives populars són una eina per a l'estructuració públic-cooperativo-comunitària. El protagonisme recaurà en la ciutadania organitzada i s'hauran de teixir grups operatius forts i duradors.
- La formació contínua serà necessària, tant en l'àrea EST com en la gestió de les formes jurídiques, sobre les cures de la comunitat i projectes específics.
- La participació cooperativa real de la ciutadania i la creació d'espais de poder real és fonamental.
- És imprescindible interioritzar els principis de la intercooperació i teixir xarxes interterritorials. Som conscients que, per fer front a l'actual crisi econòmica, social i ecològica, necessitem actuar junts/es.

La pràctica en l'acompanyament per crear i consolidar aquests projectes ens facilita donar forma a la mateixa idea, ja que les cooperatives populars no són una proposta merament teòrica, sinó una realitat viva. Són els projectes mateix els que ho expliquen millor.

Bakaikuarrok (Navarra)

El projecte es va posar en marxa durant un procés de participació popular celebrat el 2021, tenint en compte dos factors: el pla estratègic de 2018 (2018-2028) i el risc de tancament de l'únic comerç local. Amb la participació ciutadana i el suport de l'Ajuntament, es va decidir crear una cooperativa popular.

Actualment, Bakaikuarrok és una cooperativa integral de consumidors i usuaris sense ànim de lucre. A més de gestionar el comerç de la localitat, té previst oferir serveis energètics i de cures. Compta amb 160 persones sòcies consumidores –un percentatge elevat de la població de la localitat de Bakaiku–, l'Ajuntament del municipi n'és soci col·laborador i diversos agents socials (associacions, productors...) ho són de serveis. A la botiga treballen dues sòcies treballadores.

Aginaga Biziberritzen (Guipúscoa)

La cooperativa popular Aginaga Biziberritzen es va engegar el 2019 des de la xarxa col·laborativa que va sorgir per organitzar la festa d'*Eskola Txikiak*⁵. Després d'aquesta experiència i amb la finalitat de garantir els recursos per continuar vivint a Aginaga, es va obrir una fase d'escolta i reflexió en col·laboració amb la cooperativa Aztiker. Es van identificar les principals preocupacions de la ciutadania: falta de comerç, pèrdues de serveis, escassetat d'habitatge, falta de transport i comunicació, falta d'ambient...

Assemblea a Aginaga (Gipuzkoa) per a la constitució de la cooperativa popular Aginaga Biziberritzen Herri kooperatiba (2022).

A finals de 2022 es va iniciar el procés juntament amb Olatukoop i a la tardor de 2024 es va constituir jurídicament la cooperativa integral de consum sense ànim de lucre: 75% persones sòcies usuàries, 15% col·laboradores, 10% sòcies de treball.

En un principi, la botiga va ser el projecte estratègic que va vertebrar la cooperativa popular, però en l'actualitat s'està treballant en altres àmbits com cultura, turisme, hostaleria, etc.

Les seves principals fortaleeses són dues: obren oportunitats per al desenvolupament d'estratègies de desenvolupament local basades en les diferents sobirania vitals i ofereixen eines col·lectives i transformadores per reubicar el treball allà on es decideix.

Deierriko Ostata (Navarra)

Deierriko Ostata va obrir les portes el 2024. Es tracta d'una cooperativa popular de promoció municipal creada per rehabilitar l'edifici d'un antic celler d'Aritzala (Deierri) i convertir-lo en un centre social que respongui a les necessitats de la població actual i del seu entorn. S'emmarca en l'estratègia de desenvolupament local, que inclou activitats comercials, recreatives i formatives.

La cooperativa és mixta amb persones consumidores, sòcies de serveis i sòcies de treball, en els percentatges següents: 30% consumidores, 10% sòcies de serveis, 20% de treball, 10% col·laboradores i 30% sòcia titular de part social.

Els seus serveis principals són: botiga de venda de productes ecològics, bar-restaurant amb aliments locals i sala polivalent (192 m²). Al març de 2025, per exemple, Olatukoop hi va organitzar un seminari amb representants de la xarxa catalana d'ateneus cooperatius per treballar estratègies de relleu i intercooperació.

Nous reptes

Encara hi ha molta feina per fer —per exemple, promoure projectes als barris, fer propostes jurídiques per a la inclusió de les cooperatives populars en les lleis cooperatives, etc.—, però a Olatukoop ho tenim clar: les cooperatives populars són una nova via per al moviment associatiu i la capacitat popular per a la construcció d'una estratègia socioeconòmica local sobirana i transformadora.

Els reptes són molt grans: partint de les necessitats de relleu generacional cada vegada més urgents en tots els nostres territoris, poder estendre aquestes fórmules cooperatives a les ciutats i als barris cada vegada més precaritzats, fins assegurar que aquestes estructures comunitàries siguin accessibles i governades per totes les persones. Continuarem compartint i teixint pràctiques entre diferents territoris perquè les xarxes de cooperatives populars siguin una realitat.

Projecte amb el qual es va donar inici a la Cooperativa Popular Bakaikuarrok: mantenir l'únic comerç que quedava al poble de Bakaiku.

Seminari organitzat per Olatukoop a Deierriko Ostata amb representants de la Xarxa d'Ateneus Cooperatius, per a treballar estratègies de relleu i intercooperació el març de 2025.

Notes:

- 1- Udalbiltza és l'acrònim d'Euskal Herriko Udal eta Udal Hautetsien Biltzarra, Assemblea de Municipis i Electes Municipals d'Euskal Herria.
- 2- Semblant a "impulsar, donant vida als pobles".
- 3- Observatori per al desenvolupament social i econòmic sostenible d'Euskal Herria.
- 4- Acrònim de Gizarte Ekonomia eta Zuzenbide Kooperatiboko Institutua, Institut de Dret Cooperatiu i Economia Social, un institut universitari de la Universitat del País Basc (UPV/EHU).
- 5- *Eskola Txikien Jaia* és una celebració que destaca la importància de les escoles petites.

ELS ESTATS UNITS CONTRA TRUMP: ALTERNATIVES POPULARS DES DEL COOPERATIVISME, LA TERRA COL·LECTIVA I L'ECOSOCIALISME

Més de 60 persones van assistir a la cerimònia d'inauguració del mural de Wintu al teatre Cascade, al centre de Redding, el passat 7 de juliol.

L'estiu passat, les companyes Elba Mansilla i Ivan Miró, de La Ciutat Invisible, van viatjar per diversos territoris dels Estats Units d'Amèrica convidats per la People's Network Land & Liberation, una aliança d'organitzacions que promou una estratègia de poder popular basada en la col·lectivització de la terra, la creació de cooperatives, la producció comunitària i l'autoeducació, l'art i la cultura. A continuació presentem un extracte de les seves experiències¹.

Ivan Miró
Elba Mansilla
La Ciutat Invisible SCCL

En un moment on l'onada reaccionària liderada per Donald Trump sembla reeditar la vella *Amerikkka*, nombroses organitzacions de base als Estats Units erigeixen alternatives sòlides al sistema polític i econòmic. Aquestes iniciatives, que sovint es refereixen al context nord-americà com a "colonialisme d'assentament", desvelen una violència originària que serveix per explicar per què fenòmens com Trump i el seu lema *Make America Great Again* (MAGA) no són una simple anomalia històrica, sinó una continuació estructural.

Explorem les alternatives populars, especialment el cooperativisme i els Community Land Trusts (CLT), impulsades per comunitats negres, natives, migrants i de classe treballadora blanca, en el marc de l'aliança *People's Network Land & Liberation*, una aliança d'organitzacions que promou una estratègia de poder popular basada en la col·lectivització de la terra, la creació de cooperatives, la producció comunitària i l'autoeducació, l'art i la cultura.

El cooperativisme com a base per a l'autodeterminació: Cooperation Jackson

Una de les iniciatives de poder popular més destacades és Cooperation Jackson, situada a Jackson, Mississipi, la capital negra de l'antic estat esclavista. Des de la seva fundació el 2014, aquesta organització ha treballat per organitzar sectors oprimits de la classe treballadora, especialment les comunitats negres i llatines, a través del cooperativisme, el municipalisme i les assemblees populars.

Cooperation Jackson va néixer de la matriu del Pla Jackson-Kush i l'Assemblea Popular de Jackson, que van sorgir el 2012 arran de la tasca política duta a terme pel codirector Kali Akuno durant la gestió de les conseqüències de l'huracà *Katrina* (2005) a Nova Orleans. El desastre del *Katrina*, que va provocar una caiguda de la població urbana a la meitat, va tenir profundes implicacions racials i de classe, i va ser aprofitat pel capital immobiliari per iniciar l'expulsió de les classes treballadores negres, un procés que el geògraf Mike Davis va anomenar "capitalisme de catàstrofe". La lluita per una "reconstrucció justa" va animar a estendre l'estratègia de poder popular a Louisiana i Mississipi.

La seu de l'organització, el Balagoon Center, és un centre neuràlgic que honora la memòria de l'anarquista queer i militant de la Black Liberation Army, Kuwasi Balagoon, síntesi de l'imaginari de l'alliberament negre del projecte. Aquest centre compta amb una biblioteca, una impremta i un hort comunitari, entre d'altres espais. L'estratègia cooperativa de Jackson està profundament arrelada en la memòria negra, des de les resistències a l'esclavitud fins al Moviment dels Drets Civils. Això s'articula amb les reivindicacions del nacionalisme negre de la República de Nova Àfrica, que exigeix l'autodeterminació, la creació d'un país independent al sud-est dels Estats Units i la reparació econòmica per l'esclavitud i el racisme persistent. Aquest moviment troba en el moviment sobiranista català referència i inspiració.

El Community Land Trust (CLT): col·lectivització i arrelament de la terra

Una peça clau per a la consolidació del poder popular és la col·lectivització de la terra a través dels Community Land Trusts (CLT). Aquests instruments són vitals per treure el sòl de la lògica especulativa del mercat immobiliari i garantir l'accés a l'habitatge i als serveis per a les comunitats.

A Jackson, el Fannie Lou Hamer Community Land Trust (CLT), vinculat a Cooperation Jackson, és una iniciativa per a l'alliberament de terres. El CLT compra solars, cases buides i edificis, principalment al barri de West Jackson, i recupera així terres estatals o privades per dedicar-les a habitatge, hortes o

CEDIDA

Mur que va col·lapsar durant les inundacions de l'huracà Katrina a Nova Orleans.

botigues de barri. Aquest model assegura que el control de la terra estigui en mans de la comunitat negra i els permet romandre i desenvolupar-se en terrenys col·lectius.

Un exemple diferent, però amb la mateixa filosofia de custòdia de la terra, es troba a Marshfield (Vermont). Allà, Cooperation Vermont impulsa el cooperativisme, la custòdia de la terra i la sobirania ecològica i econòmica local. Juntament amb el seu CLT treballen contra el despoblament rural i la crisi climàtica, que ha afectat greument l'economia local, com la indústria làctica i el turisme de neu. El CLT de Marshfield treu sòl del mercat per crear habitatge o serveis de cura per a persones grans. A més, el projecte Elder Land Share de Cooperation Vermont promou el suport mutu: facilita la incorporació de la terra propietat de les persones grans al CLT, permetent el relleu generacional i la continuïtat de l'activitat productiva. Així, les generacions més envellides transmeten la custòdia i els sabers de la cura de la terra, i les treballadores joves cuiden de la gent gran, fet que els permet envellir on resideixen.

La filosofia CLT també es manifesta en l'esforç per la sobirania nadiua. A Redding (Califòrnia), el Native Roots Network ha comprat un ranxo de 485 hectàrees, un projecte clau per a les nacions originàries Wintu, Yana i Pit Rivers. La propietat col·lectiva d'aquest ranxo permet materialitzar la vida comunitària, generar ocupació i habitatge, i recuperar ecosistemes en pro de la sobirania alimentària.

Des del 2014, Cooperation Jackson organitza sectors oprimits de classe treballadora, particularment les comunitats negres i llatines, a partir del cooperativisme, el municipalisme i les assemblees populars.

Iniciatives cooperatives i d'economia solidària: De Vermont a Springfield

Més enllà de la custòdia de la terra, les alternatives populars es basen en la creació d'empreses cooperatives i projectes d'economia solidària.

A Marshfield, Cooperation Vermont ha demostrat que el cooperativisme pot ser un baluard contra la crisi: han comprat la botiga del poble, la Marshfield Village Store, i l'han convertit en una cooperativa de treball. L'activista Michelle Eddleman McCormick subratlla que és essencial que un negoci tan crucial sigui gestionat per les seves treballadores, però que la responsabilitat del seu sosteniment sigui comunitària.

A Springfield, Massachusetts, la Wellspring Cooperative desplega un model d'empreses comunitàries propietat dels i les treballadores des del 2014. Aquesta iniciativa neix de la Xarxa d'Economia Solidària dels Estats Units, que va ser introduïda el 2004 per Emily Kawano, una de les fundadores de Wellspring.

L'estratègia de Wellspring se centra a proveir les "institucions ancorades" de la zona: hospitals, universitats sense ànim de lucre i organismes municipals que no es van deslocalitzar durant la desindustrialització. En tenir sindicalistes i líders comunitaris als seus òrgans de govern, Wellspring planifica projectes cooperatius per proveir aquestes institucions i crear llocs de treball locals.

Balagoon Center, seu de Cooperation Jackson.

Exemples tangibles d'això són un hivernacle on es produeixen enciams; l'obrador industrial Gran Cocina, on s'envasen amanides i s'embotellen refrescos de llimonada orgànica per assortir menjadors universitaris i hospitals; i el Go Fresh Mobile Market, un mercat de pàgès que atén residents de Springfield amb "inseguretat alimentària". Des de l'economia solidària es cerca construir un model més enllà del capitalisme, no per reformar-lo, sinó per substituir-lo.

A Atlanta, el Community Movement Builders (CMB) treballa per enfortir els barris populars, desafiant la gentrificació i el con-

Ranxo del col·lectiu Native Roots a Redding.

trol policial. Impulsen infraestructures comunitàries i cooperatives autogestionades. A més de promoure programes d'alimentació i crear *third spaces* que actuen com a centres comunitaris, el CMB és propietària d'una granja als afores d'Atlanta on produeix verdures, ous i carn ecològica, promovent la sobirania alimentària.

El cooperativisme novament conflueix amb la resistència mediambiental. A Redding, el Native Roots Network desplega el pla *Acornomics* (Economia de l'Aglà), una estratègia d'economia solidària intercultural i desenvolupament holístic basat en el roure i l'aglà, l'aliment tradicional dels pobles originaris. A la seva finca, que inclou un graner per al coneixement ecològic de la terra (el Kulus) i un fab-lab artesanal i digital, s'implementen sistemes per afrontar les crisis ambientals, com ara una xarxa elèctrica i de captació d'aigua. **Construint i lluitant: l'ecosocialisme des de baix.**

En aquest marc, l'onada reaccionària de Trump s'entén com una nova manifestació de la violència originària de la fundació dels Estats Units.

La suma d'aquestes iniciatives, des del CLT per a l'habitatge fins al cooperativisme industrial de Wellspring o l'economia regenerativa nadiua d'*Acornomics*, constitueix una estratègia de poder popular que es basa en la fórmula *Build and Fight* (Construeix i lluita). Aquesta fórmula enllaça el suport mutu, les economies cooperatives, les assemblees populars, les lluites sindicals, el poder dual i l'alliberament de la terra per construir l'ecosocialisme des de baix, a través de les institucions autoorganitzades de la classe treballadora i les persones oprimides.

Punt de trobada setmanal organitzat pel Marshfield Resilient Hub.

La tasca d'aquesta xarxa de resistència és profundament política i té lloc en un context de violència persistent, especialment contra les comunitats negres, tal com es veu a Jackson, on militants i cooperativistes han d'anar armats per defensar-se dels atacs dels supremacistes blancs. També es manifesta a Atlanta, on la gentrificació i la pressió policial es controlen mitjançant megacomplexos policials com la Cop City.

Les organitzacions que promouen aquestes alternatives tenen una comprensió molt clara del panorama polític i no es limiten a combatre un líder concret. Aquestes organitzacions entenen el trumpisme no com una anomalia, sinó com una continuació del "colonialisme d'assentament" històric.

Les lluites pels drets de les persones migrades o per Palestina, juntament amb l'aixecament d'economies cooperatives i CLT, són vistes com la via per trencar amb la lògica colonial i aixecar un nou cicle polític emancipador.

En aquest marc, l'onada reaccionària de Trump s'entén com una nova manifestació de la violència originària de la fundació dels Estats Units. El discurs de Trump, ja sigui disparant contra els serveis públics i la migració, o utilitzant un llenguatge feixista i racista, és vist com una resposta violenta a la pèrdua d'hegemonia global dels Estats Units. Les lluites pels drets de les persones migrades o per Palestina, juntament amb l'aixecament d'economies cooperatives i CLT, són vistes com la via per trencar amb la lògica colonial i aixecar un nou cicle polític emancipador. Aquestes alternatives, bregant al cor de la reacció conservadora mundial, serveixen com a mirall i inspiració per avançar en qualsevol projecte d'autodeterminació política, social i econòmica.

Reflexió final

Les alternatives populars que emergeixen arreu dels Estats Units, des de l'estratègia de Cooperation Jackson a Mississipi fins a l'economia solidària de Wellspring Cooperative a Massachusetts, ofereixen una anàlisi estructural profunda del context polític, ja que la seva perspectiva considera el trumpisme com una continuació de la violència originària que va fundar els Estats Units.

Aquesta anàlisi porta a la conclusió que el Partit Demòcrata és incapaç de presentar una alternativa real, ja que, en assumir el mateix marc general de referència, només ofereix una versió liberal del capitalisme imperialista. Aquest escepticisme es basa en experiències concretes, com les d'Atlanta, on els polítics negres i els grups inversors estan promovent la gentrificació i l'expulsió de les classes treballadores negres.

Per això, les organitzacions de la People's Network Land & Liberation opten per l'autodeterminació a través de la fórmula dual de la lluita i la construcció d'alternatives. L'objectiu final d'aquesta estratègia és bastir l'ecosocialisme des de baix, a través de les institucions autoorganitzades de la classe treballadora i les persones oprimides.

La part de "construcció" es fonamenta en dos pilars interrelacionats: el cooperativisme i la comunalització de la terra:

- 1- El cooperativisme i l'economia solidària: Aquest moviment busca clarament "substituir" el capitalisme, no reformar-lo. A Springfield, Wellspring Cooperative desplega empreses de propietat obrera per crear i consolidar llocs de treball, tot proveint de productes i serveis les "institucions ancorades" de la zona. Projectes com l'obra industrial o el Go Fresh Mobile Market exemplifiquen aquesta economia solidària local. De manera similar, a Marshfield (Vermont), Cooperation Vermont ha convertit la Marshfield Village Store en una cooperativa de treball, garantint que aquest negoci essencial sigui gestionat per les seves treballadores, però que la responsabilitat del seu sosteniment sigui comunitari.
- 2- Els Community Land Trusts (CLT) i l'alliberament de la terra: l'alliberament de la terra és cabdal per trencar la lògica especulativa i el control colonial. A Jackson, el Fannie Lou Hamer Community Land Trust (CLT), mitjançant la compra de solars, cases buides i edificis, garanteix que el control de la terra estigui en mans de la comunitat negra, permetent-los romandre i desenvolupar-se en terrenys col·lectius. Aquest principi ressona amb la citació del referent panafricanista Malcolm X: "La terra és la base de tota independència. La terra és la base de la llibertat, la justícia i l'equitat". A més, l'aplicació del CLT a Marshfield, amb el projecte Elder Land Share, facilita el suport mutu intergeneracional, on els ancians transmeten la custòdia de la terra al CLT mentre reben atenció de les joves treballadores.

Aquesta combinació d'economies cooperatives, poder popular, lluites sindicals, assemblees i alliberament de la terra constitueix la via per trencar amb la lògica del colonialisme d'assentament i aixecar un nou cicle polític emancipador. Les seves lluites, bregant al cor de la reacció conservadora mundial, serveixen com a mirall i inspiració per a l'autodeterminació global.

1- Publicades originalment a *La Directa* de setembre de 2025.

Il·lustració sobre la cooperativa de consum La Fraternitat de la Barceloneta, 1895, en El Vigia de la Barceloneta, 28 setembre.

FER HISTÒRIA COOPERATIVA FEMENINA

Mar Masip
Historiadora

La recuperació de la història de les dones dins del cooperativisme català no és una necessitat historiogràfica o feminista. És un acte polític i moral. La narrativa historiogràfica tradicional del moviment cooperatiu català s'ha centrat sobretot a narrar les lluites, les reivindicacions i les gestes de les cooperatives i els seus cooperativistes. Fins fa relativament poc, les dones cooperadores i cooperativistes no formaven part d'aquesta narrativa i, si hi apareixien, ho feien de forma tangencial i secundària. Per tant, restituir la seva presència és un deure de justícia i una condició indispensable per comprendre des de la globalitat el sentit emancipador del cooperativisme.

S'ha d'entendre que la recuperació de les memòries d'aquestes dones no consisteix només a recuperar del passat els seus records i construir-ne un relat. S'ha d'anar més enllà: les memòries han de suposar l'eina per a la construcció d'una narrativa històrica femenina i feminista cooperativa. Ha de significar la reconstrucció i reescriptura de la identitat històrica del cooperativisme català incloent-hi al col·lectiu femení en les narratives històriques que fins ara han estat obviades, ja fos per desídia o ignomínia.

Reivindicar el passat femení cooperatiu no és només un capítol pendent, és una necessitat per completar la nostra història cooperativa. Un relat històric sense les cooperadores i les cooperativistes és un relat esbiaixat, incomplet i mutilat. Fer memòria i història del col·lectiu femení cooperatiu és fer història del cooperativisme, ja que sense les seves aportacions, treball, intel·ligència col·lectiva, lluita i perseverança, el moviment cooperatiu no tindria fonaments ni futur. Les dones cooperadores van ser la base material i social del cooperativisme de consum. Foren les qui sostingueren les economies domèstiques i van fer possible la viabilitat de les cooperatives: el que elles van anomenar el poder del cistell de la compra, el que avui dia anomenem sobirania alimentària. Aquest poder va ser el motor econòmic que accionà les cooperatives. Sense les seves compres, les seves cures i el seu treball comunitari en benefici de la xarxa cooperativa, el cooperativisme de consum hauria fracassat.

En un primer moment, la presència femenina en el món cooperatiu va quedar relegada a les tasques reproductives i a l'esfera social. És a dir, la seva participació en el cooperativisme es va considerar necessària –el treball domèstic, la cura, el consum responsable–, però dins dels límits d'allò privat del col·lectiu; això es traduïa a poder treballar o participar en les activitats socials de la cooperativa però sense ser sòcies de ple dret. Seguint la lògica patriarcal –compartida pel mateix moviment obrer–, el poder del cistell de la compra va ser devaluat i emmarcat com una tasca domèstica i no política, en comptes de ser reconegut com una acció econòmica estratègica fonamental. Aquesta desvaloració, alimentada per la consciència de classe, contribuï –intencionadament o no– a reforçar la jerarquia de gènere.

Finalment, fins ben entrada a la dècada dels anys vint del segle XX, la seva presència va quedar reduïda a una ombra espectral; però, de mica en mica, influïdes per les experiències de les cooperativistes europees com les *guilders* angleses, les dones van començar a autoorganitzar-se, a adquirir veu pròpia i van irrompre en l'esfera política cooperativa. En el moment que dones com Regina Lamo o Micaela Chalmeta van començar a escriure a la premsa cooperativista, a participar en els debats fins aleshores monopolitzats per homes. La conjuntura social i política masculina del cooperativisme començà a tocar fi. Les dones deixaren de ser considerades “només” bones compradores per esdevenir cooperadores i vindicadores polítiques, que posaren en valor les qüestions de la quotidianitat i transformaren les cures i el consum en àmbits radicals d'acció col·lectiva.

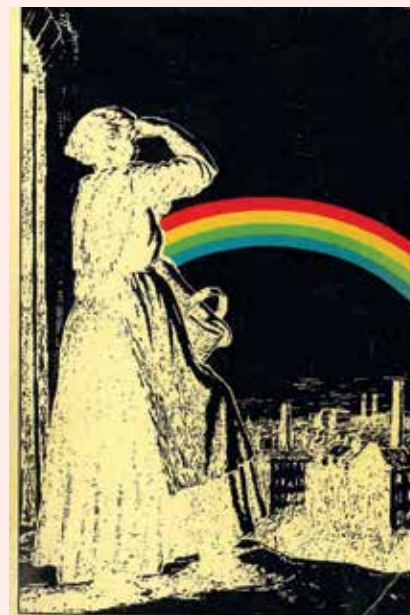
Si analitzem les memòries històriques femenines del cooperativisme català des de la interseccionalitat, la seva lluita no només va ser per la igualtat de condicions, sinó també contra unes estructures de classe que negaven a les dones cooperadores poder ser cooperativistes. Sumant-ho al fet que se les relegava a una triple explotació laboral –a casa, al treball i a la cooperativa–, se les privava d'un esfera pròpia. Però també és gràcies a aquest fet que, des d'aquesta posició marginal, les dones cooperadores van desenvolupar una visió més crítica i inclusiva del poder. La seva posició perifèrica dins el cooperativisme –des dels seus inicis fins fa aproximadament cent anys–, agreujada pel retrocés imposat per la dictadura franquista, els va donar una comprensió del poder transformador cooperatiu que resultava inaccessible des de l'epicentre masculí del moviment. Van intuir, i posteriorment de-

mostraren, que no n'hi havia prou de transformar les dinàmiques econòmiques si les relacions jeràrquiques persistien dins de les mateixes cooperatives, suposadament igualitàries i emancipadores. En conseqüència, podem afirmar que el seu feminisme radica en la reflexió i l'autoformació –moltes vegades autodidacta– i esdevingué una pràctica alliberadora, arrelada a la quotidianitat, la justícia social, la sobirania econòmica i l'emancipació de gènere.

Per tant, recuperar les memòries femenines del cooperativisme per fer una història cooperativa que inclogui tots els seus membres no és un exercici del passat, sinó una eina per comprendre qui som i què és i representa formar part del moviment cooperatiu català. La memòria històrica no serveix només per retre homenatges o posar noms propis a sales, espais o faristols commemoratius, sinó per repensar el present i orientar-nos cap el futur. Cada generació té el deure moral d'historitzar la seva memòria i reinterpretar-la des dels nous sensibilitats i reptes socials que se li presenten.

En definitiva, el llegat històric de les dones cooperadores i cooperativistes ens ofereix una oportunitat per comprendre conjuntures i dinàmiques actuals. Fer història de les dones del cooperativisme és, per tant, un acte de justícia històrica amb el passat i de compromís polític amb el present.

Imatge de portada del llibre Gaffin, J. & Thoms, D., 1983. *Caring and Sharing: The Centenary History of the Co-operative Women's Guild.*

Cooperativa Catalana, 1982, n. 18, Fundació Roca Galès, Barcelona.

Cent anys de cooperativisme a Sant Pere de Torelló

Daniel Raya Crespi

Investigador predoctoral
Departament d'Història Moderna
i Contemporània - UAB

El setembre passat es va publicar *La Familiar de Sant Pere de Torelló: Història d'una cooperativa centenària (1920-2025)*, del santperenc Joan Torrents Juncà, un llibre que repassa la trajectòria del cooperativisme en aquest poble de la Vall del Ges. Tot i que la major part de l'obra se centra en el recorregut de La Familiar, una cooperativa històrica encara activa, l'estudi també recupera els precedents cooperativistes locals, com la Cooperativa Samperense, fins ara desconeguda. Ara bé, que la dimensió "local" d'aquest estudi no dissuadeixi els lectors forasters: com totes les bones històries, la de La Familiar transcendeix el seu context i esdevé representativa no sols del cooperativisme santperenc, sinó també del cooperativisme català en el seu conjunt.

La Familiar va néixer el 1920 com a cooperativa de consum, impulsada per un grup de treballadors que buscaven millorar l'accés a productes bàsics, amb més qualitat i a preus més justos. A causa de la seva capacitat per facilitar el dia a dia dels socis, la base social va créixer ràpidament i, entre el 1923 i el 1924, es va construir l'edifici que encara avui ocupa. Aquell

creixement va permetre diversificar tant els productes com els serveis: s'hi integrà una mutualitat i s'hi obrí un cafè-saló que esdevingué un espai clau de socialització. Durant la Segona República, la cooperativa va viure un nou moment d'expansió, ampliant serveis i comptant amb la participació de figures destacades de la política local. En els anys de la Guerra Civil, La Familiar continuà sent un centre actiu de la vida del poble, escenari tant d'episodis rellevants del conflicte com de la quotidianitat bèl·lica.

Acabada la guerra, la cooperativa i molts dels seus membres patiren la repressió franquista, que colpejà durament les entitats vinculades al republicanisme i al moviment obrer. Malgrat les traves imposades per comerciants i autoritats locals, el 1964 La Familiar es va reconstituir, recuperant el seu edifici. Tot i així, no va aconseguir la vitalitat d'abans: els nous hàbits de consum i la competència dels supermercats van dificultar-ne la continuïtat. A partir dels anys setanta es van provar diverses fórmules per mantenir oberta la botiga, però a començaments dels noranta l'espai es va llogar a una empresa mercantil que encara hi opera.

L'edifici, que no havia estat reformat des del 1964, començà a deteriorar-se notablement en les darreres dècades del segle XX. No va ser fins al 2016 que, després de múltiples intents, es van iniciar les obres de restauració, finançades gràcies a les aportacions dels socis, un préstec bancari i una subvenció de l'Ajuntament de Sant Pere de Torelló. Des d'aleshores, el bar de la cooperativa ha estat gestionat per iniciatives privades i ha mantingut viva la seva funció social fins avui.

Tot això, i molt més, es recull en un llibre publicat en el marc d'un projecte conjunt de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central i el Museu del Ter, que busca recuperar la història del cooperativisme a la Catalunya Central. Més enllà del seu valor historiogràfic, el treball de Joan Torrents contribueix a un objectiu més ampli: posar aquest llegat cooperatiu al servei de l'economia social i solidària actual. Així, les recerques en aquesta línia no només preserven la memòria col·lectiva, sinó que també ofereixen referents i aprenentatges per als projectes futurs, fonamentats en una tradició centenària de treball compartit i valors comuns.

Joan Torrents Juncà

*La Familiar de Sant Pere de Torelló:
Història d'una cooperativa centenària (1920-2025)*
Barcelona: Museu del Ter, 2025
ISBN 9788409551606
350 pàgines
14,8 x 21,2 cm

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Vacunar-se és estimar

Jo LA MEVA PARELLA
i EL NEN
QUE VINDRÀ

**Vacuna't de la grip i la COVID
per protegir-te a tu i protegir els teus**

Demana cita a La Meva Salut,
a citasalut.gencat.cat
o al teu CAP.

Generalitat
de Catalunya

El Govern de
TOTHOM

PREMIS ECONOMIA SOCIAL

GRÀCIES!

A LES PERSONES PARTICIPANTS PER FER
POSSIBLE UNA NOVA EDICIÓ DELS PREMIS
DE L'ECONOMIA SOCIAL

I RECORDEU

**Aquests premis són anuals.
Per això us emplacem a participar a
la propera edició 2026.**

CONVOCATÒRIA OBERTA